

Petr Kopal

Škola sv. Václava.

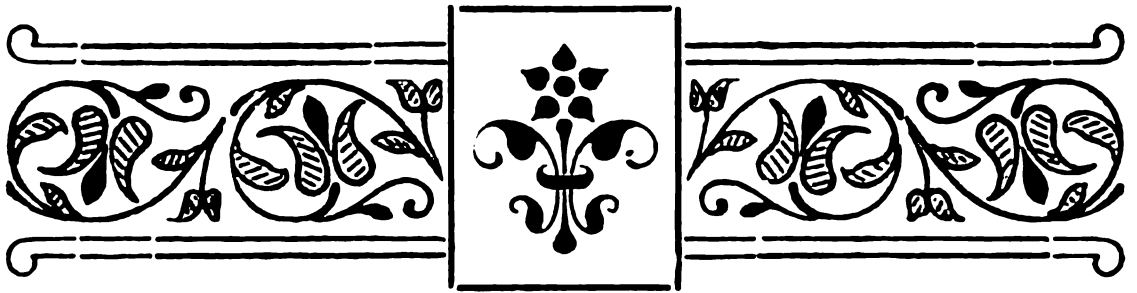
(Řeč ve schůzi katolické
organisace 5. října 1906.)

**Čistý výtěžek věnuje se opravě kostela
sv. Václava na Zderaze v Praze.**

Cena 10 h.

Praze.

Čyryllo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství
V Kotrba.

Velectěné shromáždění.

Uvázal jsem se v úkol, promluviti k Vám o křesťanské škole a přemýšleje o vhodném pojmenování své řeči, nemohl jsem naléztí pojmenování příhodnějšího, jako školy sv. Václava, a mám to upřímné přání, abych s pomocí boží úkolu tomu dle svých slabých sil mohl dostáti co nejlépe.

Dnes právě slavíme oktávu našeho nej-přednějšího patrona, jenž se stal národa českého největším dobrodincem tím, že jej uvedl do školy křesťanského náboženství a proto jsem si dovolil své řeči dnešní dáti název Školy sv. Václava.

Sv. Václav vydobyl si o školu tu největší zásluhu tím, že sám tu školu s úspěchem největším navštěvoval, že ve škole té trpěl a jí svůj život obětoval.

Čím dále o životě sv. Václava rozjímám, tím více se mi tento světec zamlouvá. Jeho heroická postava vždy výše přede mnou roste;

spatřuji v ní vzor křesťanského bohatýra, jenž pro svůj národ se obětoval, jenž své dědictví pozemské připjal k dědictví nadzemskému dvěma dýmantovými řetězy: l á s k o u k B o h u a l á s k o u k u s v é m u m i l o v a n é m u n á r o d u.

Mám, velectění, mluvit k Vám o nutnosti křesťanské školy a připadá mi to, jako bych měl mluvit o něčem, co se rozumí samo sebou, čeho není třeba teprve dokazovati, avšak, bohužel, žijeme v době, v níž je třeba dokazovati, co chápe každé dítě, co leží, jak se říká, jako na dlani. Zdá se mi, jako bych měl dokazovati, k čemu má člověk nohy, ruce, hlavu ?

— Nu přece — řekne každý: k chůzi, ku práci, k myšlení.

Nikoli draží. Dnes vyskytují se lidé, kteří snaží se vši mocí dokazovati, že nohy vlastně nejsou k chůzi, ruce ne k práci, oči ne k vidění, uši ne k slyšení, ústa ne k mluvení a hlava ne k myšlení. A prosím, nejsou to jen lidé všelijací, nýbrž lidé namnoze vysoce postavení, vyznamenaní; jsou mezi nimi dvorní radové, professoři na universitách, spisovatelé, advokáti, ano, což dojmá nejtrapněji i přemnozí učitelové.

Tážete se, jak je to jen možná? Na to odpovídám, Kristus nám přinesl náboženství a církve po jeho odchodu na nebesa nás tomu náboženství vyučuje, kteréž nám ukládá za povinnost, abychom všech sil svých užívali

k dobrým, bohumilým skutkům, abychom spíše ztrátu nohy, ruky, oka oželeli, nežli jimi pohoršení dávali. Kristus sám se svými aposto-ly navštěvoval chrám jerusalemský, Kristus jako 12letý — řekněme na pohled jako školáček, ale ve skutečnosti učitel, s rodiči navštívil chrám, kdež s učiteli zákona rozmlouval, jim odpovídal a jich se dotazoval. A nyní vystupují dvorní radové, professoři na univerzitě a učitelé lidu, kteří káží: děti nemají k tomu nohy, aby po nich chodily do kostela, nemají ruce, aby je v kostele a ve škole k modlitbě spínaly anebo se znamenaly křížem, nemají dar řeči, aby se modlily a nábožné písně zpívaly. Zdaliž tohle není popírání nutnosti nohou, rukou, daru řeči a rozumu? Ke všemu jinému i tomu nejhoršímu má dle jejich učení člověk právo užívat i zneužívat svých údů, jenom ne k veřejné bohoslužbě.

Je v tom veliké farisejství, tvrdí-li titíž páni: vždyť my proti náboženství nejsme, my si ho též vážíme, my jsme taky katolíci a pod., ale my chceme, aby náboženství bylo věci soukromnou, aby se omezovalo na rodinný kruh, aby nevycházelo ven na ulici, aby ve jménu jeho nepořádaly se průvody, missie a p. A dokonce nechceme, aby školní mládež na nich brala účast. Jenom to ne. Není-liž to farisejství? Ale naproti tomu pravím: co svět světem stojí, nevyskytlo se doposud náboženství, aby zůstávalo tajným, aby se neodvažovalo na veřejnost.

Všude na celém světě lidé: pohani, Turci, Židé, křesťani všech vyznání staví si chrámy; k čemu? Aby se v nich modlili, oběti přinášeli. Rodiče všude do chrámu berou své děti, aby s nimi a za ně k Bohu nebo k bohům se modlili, aby k jejich poctě pořádaly se veřejné průvody a předpisovaly se modlitby za zdar vlasti, císaře a za blaho veřejné. Až dosud neozval se ani jeden židovský list, aby rodiče svých synů a dcer o šábesu do synagog nevodili; neozval se žádný protestantský list, ba ani „Právo Lidu“ ani „Zář“, aby pastoři neobtěžovali ve školách děti náboženstvím, anebo aby učitelům nesměli poroučeti, žáky a žáčky voditi na nedělní služby boží anebo ke konfirmaci a běda tomu učiteli, jenž by se odvážil svému dvojíctihodnému pánu ve věcech náboženských odpor klásti! Toliko mládeži katolické má se to zapovídati a toliko rodiče katoličtí bývají tolik obmezení, tolik na hlavu padlí, že si od jistých učitelů nechávají namlouvati, aby svých dětí do kostela neposílali.

Tážu se, kde je tu zdravý lidský rozum? Toliko dítěti katolickému brání se jíti ke svému Bohu, ke svému Kristu. My všichni věříme v Krista, jenž se svými apoštoly bral dle předpisů zákona účastenství na všech veřejných službách božích, a jenž modlil se nejen v soukromí, ale i veřejně, a jenž před celým světem pravil: nechte maličkých přijíti ke mně, neboť jejich jest království nebeské.

To je právě zarmucující, že dnes musejí

se dokazovati věci, jež leží na bíle dni, jež chápe a vyžaduje prostý, ale nepředpojatý rozum, že dnes těm pánům musíme dokazovati, že $2 \times 2 = 4$ a nikoliv 5, že sníh je bílý, tráva zelená, růže červená a smůla černá, a že pani ti, kteří toto vyžadují, při vší své učenosti, nevidí si na rozum. Ti páni jsou s to už popřítí věci nejpatrnější, jsou s to popřítí slunce na nebi a nos mezi očima

Naši praotcové vystavěli nám mnoho nádherných chrámů, oni úspory svého života věnovali ke cti a slávě boží, a k rozšiřování křesťanské vzdělanosti, k ušlechtnění mravů a nyní páni hofráti, professoři na vysokých školách, ovšem jen jeden a druhý a mnozí učitelové hlásají: všecky kostely měly by se zavřítí a ten panovník, jenž jich mnoho kázal zavřítí, — v Praze jich bylo zrušeno 62 — dobře učinil a byl by ještě lépe učinil, kdyby je byl dal zavřítí všecky.

Mnohý by se tu tázal: co ale těm pánům na tom záleží, brání-li našim dětem choditi do kostela, modliti se tam a zpívati, proč protiví se rozkazu Krista a nechtějí pouštěti školní mládež k Pánu Ježíši do kostela, kdež on sám nejraději prodléval? Na to odpovídá Kristus sám: činí tak proto, že nejsou z Boha a že Boha nenávidí, činí tak ze zášti. Ať si mluví jak chtějí, ať se prohlašují třeba za přátele náboženství anebo i za takykatolíky, odpovídejme jim: l ž e t e, v h r d l o l ž e t e! Vy jste nepřátelé Boha a proto nechcete, aby

mládež do kostela chodila, chcete, aby si kostelu odvykala a aby za 10—20 let, když by dospěla, všechny kostely zůstaly prázdný. Před více jak sto lety vydali ve Francii filosofové bez Boha heslo: zničte tu bídnicí — katolickou církev — a dle téhož hesla mnozí v našem katolickém Rakousku se řídí. Ten jest směr vši jejich politiky.

Avšak jinou politiku měl sv. Václav, jehož oktávu dnes slavíme. Zde třeba o významu sv. Václava promluvit a to proto, že u nás smýšlení o něm není stejné. Řídí se dle toho, jaké kdo náboženské přesvědčení má, nebo nemá. Jinak bude o jeho významu soudit ateista, jinak protestant a jinak katolík z přesvědčení, dle toho též bude každý posuzovati jeho činnost jakožto panovníka.

Dnes je mnoho těch, kteří sv. Václava líčí jako sluhu kněží, pobožnůstkáře, slabocha, jenž neuměl dosti důrazně hájiti samostatnost země české. S těmi přiti se nebudeme. Stalo se tak bezpochyby následkem toho, že dříve dějepisci a životopisci jeho větší váhu kladli na jeho činnost asketickou a charitativní, nežli panovnickou.

Jako mladistvý, teprve 18letý panovník přejal po otci dědictví sice krásné, ale velmi nebezpečné, protože od nepřátel vnitřních i vnějších ohrožené. O mnoho nebezpečnější byli nepřátelé vnitřní: nesvornost a odboj českých vladyk, kteří neostýchali se do země volati Němce k provedení svých vlastizrád-

ných choutek. Již před 1000 lety ohrožovala rozvoj země tatáž neblahá vášeň jako dnes, totiž nesvornost, kteráž zasahovala až do rodiny Přemyslovců.

Politická situace země české na počátku 10. století závisela na šíření se křesťanství, jež do střední Evropy vnikalo dvojím směrem, od východu a od západu. Císařství římsko-německé právě se v rodu saském znova upevnilo, kdežto císařství cařihradské vždy více k úpadku spělo, následkem sektářství, jež opanovalo byzantský dvůr a vedlo k záhubě iše. Tehdy křesťanství a politická moc splývaly v jedno. Tehdy křesťanství bylo považováno jako za věc všeobecného pokroku a osvěty, a naproti tomu pohanství za tmu a za zpátečnictví. Tím se hlavně vysvětluje poměrně rychlé obrácení se evropských národů, hlavně Slovanů ke křesťanství. V ohledu tom žádný panovník se svou zemí nechtěl zůstatí pozadu, nýbrž více méně každý spěchal křesťanství brány do své země otvírati, chrámy a školy stavěti.

A třeba panovníkům z rodu Přemyslovců vzdáti všechnu čest, že ochotně přijali z rukou slovanských věrozvěstů sv. Cyrilla a Methoděje křesťanství, tak aby němečtí císaři nebrali si záminku šířiti křesťanství a při tom zemi českou si podmaniti. Ačkoliv kníže Bořivoj se svou svatou chotí Ludmilou mnoho pro křesťanství v Čechách učinil, má o rozšíření křesťanství do Čech svatý Václav největší zásluhu. Němečtí císařové snažili se křesťanství politicky

vykořisťovati a tu ovšem náraz na rozdrobené národy slovanské byl nezbytný, neodvratný. Chybělo málo, že by království české bylo propadlo témuž osudu, jako Slované polabští. Knížata česká v nesmírné zaslepenosti svému panovníku úklady činila a brzy Bavorsy, brzy Sasíky do země volala a země nalézala se v krajním nebezpečí.

Václav jako kníže české stejně si zasloužil přívlastku knížete velikého, jako svatého. Nejen že sám s celým srdcem ke sladké nauce kříže přilnul, nýbrž staral se, aby jej v tom následoval celý národ. Sv. Václav vůbec nebyl člověkem polovičatým, třtinou větrem se kláticí, nýbrž mužem celým. Byla to povaha tehdejšího věku. Byli to lidé v lásce i v hněvu mohutní. Nenáviděli-li koho, šlo to hned na krev. Přepadnouti odpůrce třeba i v širém poli, oloupiti ho, třeba i zabít, bývalo tehdy všeobecným zvykem. To dokázali Vršovci na rodu sv. Vojtěcha a dokázal to i vlastní bratr na sv. Václavu. Proto též věděl, s kým bude míti co činiti. Protože ale křesťanství oddal se cele, kráčel statečně cestou jednou vytknutou bez ohledu na svou osobu. Že dovedl býti i rázným, dokázal na své matce, když se o ní rozneslo, že umlouvá se s jeho odpůrci o sesazení s trůnu ve prospěch mladšího bratra Boleslava. Miloval svou matku zajisté, ale když tu běželo o zničení mnohoslibné křesťanské setby a snad i o navrácení země starému pohanství, tu neznal lidských ohledů. Prohřešilať

se těžce na své svaté tchyni a tu ovšem nemohl a nesměl ponechat matku v rukou spiklenců. Zapudil ji z Prahy, avšak přesvědčiv se, že ona sama měla méně viny, a že jen nechala se od nich zneužiti, povolal ji zase nazpět. Po zavraždění sv. Ludmily pochopy Drahomíry, rozbujněly se v zemi vášně zemských vladyk, jichž řáděním ocitnul se knížecí rod u velikém nebezpečí. Byl mezi knížaty z rodu Přemyslova a vladykami v Čechách za dlouhý čas svazek dosti volný a jednotliví vévodové vytrhovali se rádi z poslušenství knížete. Pokud žil otec Vratislav, nešlo jim po vůli, neboť pevná jeho ruka držela na uzdě choutky těch pánů. Ale když po jeho smrti prozatímně vládla nerozvážná Drahomíra, pokoušeli se někteří vladykové o zjevnou vzpouru proti panujícímu knížeti, aby rozšířili své statky a panování. Neostýchali se ani vlastizrády, když do země volali Bavyry a Sasíky. Vůdcem těchto nebezpečných buřičů byl pyšný vévoda zlický Radislav, jenž na újmu Přemyslovců rozšířil své panství v Čechách tou měrou, že měl dvě pětiny celých Čech. Ve své pýše zatoužil korečně i po stolci knížecím. A tu najednou ozval se pokřik: Drahomíra chce tebe, kníže, zabíti, jako zabila bábu tvou Ludmilu. — Okolnosti byly takové, že Václav hlasům těm uvěřiti musil, a proto kázal matku odvézti na hrad Budeč, kdež měla u volné vazbě trvati, ale jen na krátko, neboť přesvědčiv se o její nevině, a že pouze ze ženské slabosti proti němu

se prohřešila, rád jí všecko odpustil a ve vší poctivosti na svůj dvůr v Praze přivedl. Avšak naproti vůdci odbojníků Radislavovi umínil si se vší rázností vystoupiti. Sbíral proti němu vojsko do pole, ale maje na zřeteli nevinnou krev svého lidu, vyzval odpůrce na souboj — na život i na smrt.

Tolik uznal jsem za potřebné uvésti na obhájení cti sv. Václava naproti mnohým našincům, kteří chtějí našeho světce u lidu v opovržení uvésti, jakoby býval jen nábožným slabochem a sluhou kněží.

Mnozí dnes sv. Václavu vytýkají, že sám žal na poli pšenici, že z ní pékal hostie, že pěstoval víno a že vytlačoval je do koflíku ke mši sv., ba že i v noci prý vstával a bos chodil do chrámu klaněti se Kristu, děkovati mu za veliké dobrodiní sv. víry, jehož se jeho národu dostalo. Na všecko to lze odpověděti krátce. Byl by se hejskům zavděčil lépe, kdyby se byl se psem a snad i také s katem jako král Václav IV. v noci toulal po ulicích, kdyby byl s hejsky navštěvoval hospody a horší ještě místnosti, kdyby byl dělal noční kravaly, napadal pokojné občany a snad i ženy a dívky, kdyby si byl liboval v honbě a ve psech, v kostkách a v pití, a kdyby se byl teprv k ránu vracel domů: to by mnozí považovali za královštější, avšak prostému lidu právě proto tím více se líbil. Musíme na našeho světce dívati se nikoliv očima dnešní doby, nýbrž doby, v níž žil. Křesťanství bylo

u nás takřka teprv od včerejška zavedeno. Valná část lidu nalézala se v první horlivosti, v živosti víry, jako v prvních dobách křesťanství. A tu zajisté nikdo nepokládal za něco nekrálovského, přísluhoval-li sv. Václav jako mladistvý panovník knězi u oltáře. Činil to zajisté pouze v mládí, zrovna jako teď, když některé mladé kníže knězi u oltáře ministruje. Kterak osudnými mohou se státi noční zábavy vysoce urozených mladých pánů, ukázalo se hroznou smrtí jednoho z nich, již každý z vás má dosud v živé paměti. Jest známo, že bohatýrský král polský Jan Soběský, chtěje táhnouti na Turky u Vídně, dal v Krakově na hrobě sv. Jacka sloužiti mši sv., při níž sám knězi přísluhoval — král pozemský, králi nebeskému. A král ten tehdy u Vídně Turka porazil na hlavu r. 1683. Slovem, ve sv. Václavu má český národ vzor spravedlivého a hrdinného panovníka, jejž nám Prozřetelnost božská hned na počátku dějin země české v čelo národa postavila. Je to postava přímo ideální, a přece skutečná.

A čím se to stal? A na to nám odpovídá jeho životopis podle sepsání zvěčnělého p. faráře Fr. Ekerta u P. Marie Sněžné, kdež čteme: Kníže Vratislav, chtěje Čechům zůstaviti následníka na trůnu moudrého a nábožného, staral se o pečlivou výchovu dědice trůnu. Především nad pacholíkem bdělo bedlivé oko babičky Ludmily. Světice vychovávala světce. Ludmila, duchovní dcera sv. Methoděje, pečovala

o to, aby její vnuk učen byl náboženství Kristovu slovem i písmem jazyka slovanského. Slovanský kněz byl mu výborným učitelem. A mladý kníže již v chlapeckém věku, maje bystrý rozum, učil se velmi dobře a činil prospěch ve vzdělání křesťanském. Později poslal ho otec na hrad Budeč. Zde byl již kostel sv. Petra. Tu vzdělával se z církevních knih latinských, a jsa od Boha nadán duchem chápavým, porozuměl jim za krátko a vštípil obsah jejich do paměti své. Símě v srdci jeho svatou pěstounkou Ludmilou vštípené, ujalo se a vzrůstajíc ve škole, vydávalo později hojné ovoce bohumilých skutků. Již za jinošských let liboval si ve skutcích milosrdných a pobožných. Něžná mysl pudila ho k tomu, že rád přisluhoval knězi při mši jako dospívající pacholík. Kdož by v tom chtěl spatřovati něco neslušného? Tato záliba mladistvého knížete ve službách božích byla radostnou zárukou, že až zasedne na trůn, bude horlivým pěstounem sv. víry a že bude v Čechách zakládati kostely a školy. Kostel a škola byly u něho věci neoddělitelné. Ovšem že tehdy učitelů v našem smyslu nebývalo. Tehdy byli učiteli kněží a mniši. Zvláštní stav učitelský vyvinul se teprv později a to hlavně vlivem katolické církve. Bez církve nebylo vůbec školy. Vedle katolických kostelů vyrůstaly školy.

Panování sv. Václava má do sebe ráz providenciální. Prozřetelnost božská dala nám hned na počátku dějin panovníka, jenž svým

14letým panováním nakreslil nám dráhu, po níž se bráti máme, a my nejednou již se přesvědčili, že dráha ta jediné je pravá a každá jiná je nepravá a neblahá.

Význačným ukazovatelem na dráze té jest křesťanská škola, v níž sv. Václav sám se učil panovnické moudrosti a na níž zakládá se křesťanská rodina. A usilují-li mnozí dnes toto dvojí odstraniti, stávají se největšími škůdci českého národa. Jaká to zaslepenost, že právě ze stavu učitelského vyskytuje se nejvíce těch, kteří usilují škole dáti ráz pohanský a že to jsou právě obhájci zákonů, kteří usilují rodinu podryti rozvížitelností svazků manželských. Učitelé a zákonníci ničí dílo a dědictví sv. Václava. Zjevy tyto byly by svrchovaně kormutlivy, kdyby s druhé strany jako ze země nepovstávali nadšení ctitelé sv. Václava a horliví synové a dcery katolické církve, jejíž nejvěrnějším ctitelem a služebníkem byl svatý Václav, kteří na všech stranách seřaďují a soustřeďují se pod jeho praporem

Naši katolické organisaci nastává stejně vznešený, jako těžký úkol, vládní program našeho světce vždy a všudež slovy i skutky hájiti, šířiti, a nikdy neumdlévati.

Mnozí nosí často v ústech slova: svatováclavská koruna. Nemají-li slova ta býti prázdnou frází, musí vždy brán býti zřetel k jejich významu. Všecka panovnická činnost nositele této koruny soustřeďovala se v kře-

sťanství a to hlavně v křesťanské výchově, z níž by mnozí moderní učitelé rádi vypudili křesťanství a taktéž moderní zákonníci i z rodiny, založené na manželské nerozvížitelnosti.

Kdo tedy nechce slova: svatováclavská koruna nadarmo bráti, musí stále na zřeteli míti, že žádná říše neobstojí, nestojí-li neochvějně na křesťanské výchově a křesťanské rodině.

Rozvinul jsem, velectěné shromáždění, před vámi obraz sv. Václava, jakožto moudrého a samostatného panovníka. Čím se stal, měl po Bohu jediné co děkovati své křesťanské výchově, jak v domácnosti tak i ve škole. Obojí výchova, má-li co z člověka býti, musí vždy zůstati spojena, jedna musí druhou doplňovati. Kde se to neděje, tam je zkáza, tam to člověk zaplatí svým nešťastným životem. Proto rodiče nesmějí pracovati proti škole, ale také ne škola proti rodičům, nesmí bořiti základy od rodičů položené, což se děje všude tam, kde učitel snaží se ze školy vyháněti Krista, vyhazovati kříž. Nad rodinou a školou musí státi kříž. To zkusil sv. Václav nejlépe sám na sobě. Jeho rodinné poměry, jak dobře víte, nebyly utěšené. Otec mu předčasně zemřel, matka byla nesamostatná, byla jako žena, v níž křesťanství nebylo dosti upevněno, různým vlivům přístupna. — Odkud měla též křesťanského vzdělání nabýti? Se svou úplně křesťansky smýšlející tchyní neuměla a snad i nechtěla se dobře snášeti — jak to vůbec

v rodinách bývá. Drahomíra, ač byla kněžnou, byla přece jen z obyčejných žen, jež se svou vznešenou, křesťanstvím proniknutou tchyní v žádném ohledu nemohla se měřiti. To dobře věděl a viděl sv. Václav. Na své matce opory neměl, a nyní měl po svém otci nastoupiti dědictví celé země, jež vyžadovalo nejen všecku energii ducha, ale i nevšední bystrozrak a zkušenost. Kde měl toho všeho nabýti? Musíme se, drazí, dobře vmysliti do tehdejší doby. Lid byl teprve na polo pokřesťaněn, hověl namnoze ještě pohanským zvykům, namnoze panovala ještě nevzdělanost, krutost, násilí. Vladykové a zemani hověli bezuzdnosti, rádi si dělali zákony sami, se svými lidmi zacházeli jako s otroky. A nyní Bořivoj s Ludmilou přinesli do Čech nauku kříže, která především pánům ukládala povinnosti, o nichž dříve neměli ani tušení, ukládala jim lásku a trpělivost k poddaným, odpouštění, smíření, milosrdenství, sebezapírání.

— Tohle nám! — zvolal asi mnohý z tehdejší šlechty. Tohle by byl pěkný pořádek! Tohle my si líbiti nedáme! Pryč s takovým knížetem, to nám je mladší — Boleslav — stokráte milejší. Spiknutí se organisovalo. Vzpoura byla hotova.

Tohle všecko Václav viděl. Kterak si tu počínati? Kde nabrati rady? Možná, že mu někteří radili: nedej si žádný odpor líbiti, musíš do toho vjeti se zbraní v rukou, ve společnosti kata, jak to později činil Václav IV. Kdo se

nepoddá, toho jen hned do Vltavy hodit, probodnout a pod.

Nikoliv tak, radila mu babička Ludmila. Násilím, ukrutností nikdy se tolik nedokáže, jako milosrdenstvím, odpouštěním. Ztratil bys lásku a úctu u lidu. Tato rada odpovídala veskrz jeho srdci a jeho celému vzdělání. Měť ve své tísní velikého pomocníka, jímž byl Kristus. Abych své království upevnil, musím především šířit v něm světlo křesťanství, kterýmž získám srdce lidu. Tím se vysvětluje, proč sv. Václav jako panovník tolik vřele ke křesťanství přilnul, proč v něm hledal všecku útěchu a sílu ve mnohých protivenstvích, zvláště tehdy, když následkem piklů a zrady, matka jeho nechala se proti jeho nejvěrnější pomocníci poštvati. Vysvětluje se dále, proč když stál tu ve světě sám a sám, pro mnohé starosti nemohl spát, a proč i za doby zimní zvedal se z lože a pospíchal i ve sněhu vedle do chrámu, aby celé srdce své otevřel Kristu přítomnému v nejsvětější svátosti oltářní. Zde jest vysvětleno tajemství jeho života. To dobře chápe každý, kdo sám mnoho zkusil a kdo se přesvědčil, jakou útěchu člověk čerpá z modlitby. Jen kdo sám ve svých trampotách uchyluje se do chrámu, pochopí, proč sv. Václav tolik rád chrámy navštěvoval a proč sám položil základní kámen k velechrámu sv. Víta na Hradčanech, a proč i dle možnosti budoval všude chrámy. Chtěť zajisté, aby všichni pracující a obtíženi v srdcích svých jenom hle-

dali útěchu v chrámech. Že však vedle chrámu povstávaly i školy, lze se domyslití podle vzoru a příkladu v Budči. Zdravý rozum tu praví, že Budeč nebyla tehdy jedinou školou v zemi české, že byla-li za Prahou na vesnickém hradě, na letním sídle, musilo těch škol mnohem více býti i v Praze, zajisté i na Vyšehradě a v každém větším českém městě, kdekoliv budovaly se kostely. Sv. Václav, jenž sám užil dobrodiní křesťanské školy, zajisté staral se, aby poznenáhla dostávalo se ho i jeho poddaným, tak aby křesťanská osvěta šířila se po celé české zemi. To považoval za svůj životní úkol. Pohřichu nepřátelé jeho, ba řekněme raději, samo peklo proti němu se spiklo. Jakoby zlý duch všecko proti němu rozešťval. Rozešťval ty, kteří mu stáli nejbliže, bratra, matku, rozešťval vladyky a zemany, kteří zase štváli proti němu německého císaře a vodili německá vojska do Čech. A podařilo se jim, či spíše peklu, tohoto českého Abela uštvati.

Když náš světec přede dveřmi do chrámu sklesl, tu nepřátelé jeho jásali: nyní budeme v zemi pány my, my si své panství znova utvrdíme, my to nenáviděné křesťanství i s těmi kněžmi ze země zapudíme. Tak tomu zajisté všechny okolnosti nasvědčovaly. Co by se bylo tehdy ze země české stalo, kdyby sama Prozřetelnost boží nebyla do nastávajících zmatků zasáhla? Stalo se něco neočekávaného, stalo se, co každé české srdce musilo nevýslovnou radostí naplniti. Stal se na hrobě světce a

mučedníka zázrak: z bratrovraha Kaina stal se druhý Václav, krev sv. mučedníka obmyla srdce bratra Boleslava. Tento neočekávaný obrat v povaze Boleslava I. považuji za první a největší zázrak nad hrobem sv. Václava.

Nechť si učenci tento náhlý obrat v povaze Boleslava vykládají jak chtějí, já věřím pevně zde ve zvláštní zakročení boží ke blahu země české.

Boleslav po svém děsném činu rázem se vzpamatoval a zklamal všechny zlé duchy kolem sebe, kteří v něho své naděje kladli. Boleslav poznal záhy, že chce-li blaho své říše zabezpečiti, nezbyvá mu nic jiného, jako nastoupiti ve šlepěje svého bratra, že jiná politika, jak se dnes říká, vůbec není možna. To bylo první zadostučinění, jehož se našemu světcovi dostalo. Zadostučinění ještě skvělejšího mělo se mu dostat později a ve všech věcích následujících podle svědectví Palackého. Palacký mezi jiným napsal: Čechové ctili památku jeho co nejsvětěji: ano, úcty k němu v jejich vlasti přibývalo vždy po celá století: národ vzýval ho jakožto dědice země české, jakožto předního přímlyvce a orodovníka u Boha za všechny věrné Čechy; knížata i panovníci kladli obraz jeho na peníze, na pečeti a korouhve své, s nimiž táhli do boje; množství chrámů i oltářů postaveno v čest jeho jména po všech krajích, ano konečně, vše, co národ náš chtěl ve cti míti jako své vlastní, to až podnes „svatováclavským“ nazývati si navykl. Také samo

jméno výtečného panovníka tohoto, jako před stoletími ještě i nyní nepřestává buditi v millionech srdcí českých city a úmysly nábožné. — Tolik Palacký.

Stalo se brzy, že tomu, jenž sám stavěl kostely a oltáře, brzy v Čechách stavěny kostely a zřizovány po celém českém království.

První kostel zasvěcený svatému Václavu v Praze vystavěn byl na Zderaze, o němž zvěčnělý farář Ekert tyto paměti shledal. A jelikož v této chvíli tento svatováclavský kostel v Praze je, sluší o něm učiniti zmínku delší.

Na starodávném Zderaze stál již r. 1115 kostel ss. Petra a Pavla, u něhož roku 1190 založen slavný klášter Křižovníků, strážců Božího hrobu. Kromě něho byl tu již okolo let 1180—1182 kostel sv. Václava, který klášteru Zderazskému hned po jeho založení odevzdán byl. Jakožto farní uvádí se r. 1278. Není pochybnosti, že Křižovníci Zderazští tento chrám znova v slohu gotickém vystavěli v té způsobě, v jaké posud se spatřuje. Chrám ten stál o sobě na farním hřbitově. Roku 1324 koupil klášter blízký dům s lázní, a zřídil v něm vedle svých řeholních pravidel špitál pro chudé. Blíže kostela sv. Václava stál dvůr vystavěný na způsob hrádku s věží, jenž asi roku 1396 dostal se králi Václavu IV., který v něm potom někdy přebýval, pročež dvorem královským zván byl.

Dne 5. srpna 1420 zapálili Táboři klášter Zderazský, řeholníci pak byli dílem utýráni,

dílem se rozprchli. Špitál jejich tím zahynul, a kostel i faru sv. Václava uchvátili Husité.

Kostel 16. století byl velice sešlý, maje střechu zetlelou, též farní škola spustla a na faráře i na žákovstvo bylo tu důchodů nepatrných. Osadníci prosili tudíž císaře Rudolfa II. o pomoc, a ten jim daroval 300 kop odúmrtí, aby sobě vymáhali v Praze pozůstatosti těch, kdož bez závěti zemřeli. Úředníci a kostelníci záduší snažili se v té příčině peněz oněch nabyti. Roku 1586 sebral pořádek novoměstských sladovníků 85 kop 41 grošů míšenských na opravu kostela. Tehdáž nebylo při chrámu tom žádného faráře, až císař Rudolf II. odkázal duchovní správu osady Svato-václavské katolickému opatu na Slovanech Pavlu Paminondovi Horskému, jenž do klášteřa Slovanského r. 1592 zavítav, nový pořádek tam zaváděti počal. Avšak Horskému snáseti bylo i u sv. Václava mnohá příkoří.

Později byli však u sv. Václava opět faráři nekatoličtí: Jan Benedikt Pražský (1605 až 1607), Jiří Hanuš Landskronský, někdejší farář sv. Jindřišský (1607—1609), a posléze Adam Klement, spisovatel, jenž r. 1621 na novoměstské radnici některé ku smrti odsouzené měšťany navštěvoval, a téhož roku v prosinci z Prahy vypovězen byl.

Roku 1623 přišli do Prahy z Vlach dva řeholníci Bosáci řádu sv. Augustina, P. Sixt rodem Moravan, a P. Severin rodem Němec. Císař Ferdinand II. daroval jim opuštěný kostel

sv. Václava se všim příslušenstvím a dovolil, aby si tu zřídili klášter. Roku 1625 přibylo opět několik mnichů této řehole do Prahy. Bydlili prozatím v bývalé faře při kostele sv. Václava. Zprvu bylo jim snášeti bídu, tak že ani chleba s dostatek nemívali. Znenáhla nabývali dobrodinců. Novoměstská rada postoupila jim některé domy a pozemky u kostela, též starý, někdy Zderazský špitál se zahradou a poustku bývalého hrádku královského. Podporování jsouce císařem i šlechtou českou, začali Bosáci r. 1626 stavěti si na místě poustky král. hrádku při západní straně kostela klášter, jež r. 1646 šťastně dokončili, obnovivše i chrám, tak že jej dne 1. července 1646 kardinál Harrach znova posvětil. Velikým dobrodincem kláštera byl dr. Jan Arnošt Platýs z Plattenštejna, kanovník sv.-Vítský, zvolený, avšak před svěcením zemřelý biskup olomoucký († 1637), jenž Bosákům u sv. Václava odkázal všecko své zboží, jmenovitě svůj veliký, podnes Platejsem zvaný dům v Praze. Mrtvola jeho byla z Olomouce převezena do Prahy a pohřbena v řeholním rouchu Bosáků v kostele sv. Václava. Podobizna jeho visela v klášterním refektáři, a řeholníci chovali památku jeho ve veliké úctě.

V letech 1628—1629 ozdobili řeholníci kostel pěknými obrazy ze života sv. Augustina. Okolo roku 1643 dostalo se klášteru nové ozdoby, a sice obrazy ze života sv. Václava, jež rozvěseny byly na dolní chodbě

konventu. Tyto i jiné obrazy maloval pro klášter slavný Karel Skréta z vděčnosti za to, že když v souboji soka svého, cizozemského maliře, smrtelně poranil a uprchl, v klášteře zdejším se ukryl a zde po celý rok práva útočištného požíval.

Roku 1637 navštívil klášter císař Ferdinand III. a obědval tu. Za obležení Prahy od Švédů trpěl tento klášter, stoje na výšině u řeky, dosti citelných škod. Hned dne 28. července přišel sem generál Kollaredo s Michnou, Čabelickým, Příchovským a Schönfeldem, a vystoupil s nimi na věžičku kostelní, odkud nepřátele na levém břehu Vltavy pozoroval. Dne 29. července padla švédská koule na střechu kostelní a prorazivši ji, přeskočila na zeď zahrady. Dne 14. srpna roztříštila koule zahradní zeď, a 19. září prorazila nepřátelská koule kostelní okno a vletěla dovnitř. Dne 19. října zabit byl na úsvitě nepozorností svého vojáka hejtman Krištof Berk na hradbách městských, kde byl na výzvědách. Hrdinský ten muž trval po celé tři neděle v plné zbroji na nejnebezpečnějších místech hradeb. Tělo jeho přineseno k večeru do kostela sv. Václava, kde i pohřbeno jest. Dne 29. října věnoval klášter ku válečným potřebám 3 stříbrné kalichy váhy 5 hřiven 12 lotů, které židům do zástavy dány.

Roku 1655 zavítal císař Ferdinand III. opět do kláštera, a když mu řeholníci ukázali starý pěkný na pergameně kreslený obrázek

sv. Václava, jež chovali, podepsal se na zadní straně jeho těmito českými slovy: „16 + 55. Svatý Václave, králi Český, pros za mne. Ferdinand.“ Purkrabí, Bernard Ignác Martinic potvrdil na něm, že nápis ten učinil vlastnoručně císař Ferdinand III. „z veliké úcty k sv. Václavu, knížeti a mučeníku“.

R. 1699 vzniklo tu „Bratrstvo sv. Anny“, jež pobožnosti své konalo u oltáře této svěťtice v kostele.

Roku 1713 přísluhovali v moru nemocným také řeholníci tohoto kláštera, a v této milosrdné službě zemřelo jich 7, totiž 5 kněží a 2 bratří laikové. Smrt jejich byla oslavena chvalořečnými latinskými básněmi. Augustiáni Svatováclavští působili dosti horlivě a našli v Praze veliké obliby. Kostel stal se oblíbeným pohřebištěm rodin šlechtických, i mnohých pražských zámožných rodin, které za to v klášteře nadace zakládaly a řeholníky jinak podporovaly. Tak na příklad byl dne 22. července roku 1771 v tomto chrámu pohřben novoměstský primas Vojtěch Zahořanský z Vorlíku.

Roku 1648 vymaloval Skréta podobiznu slavného obránce Prahy proti Švédům P. Jiřího Plachého a generál Buchheim poslal ji bratru Jindřichovi k sv. Václavu, aby ji jeho nákladem do mědi vryl s nápisem: „Sladké a a slavné jest pro Boha a vlasť zemřítí.“ — Klášter sv. Václava míval dosti veliký počet údů, byloť v něm r. 1710 řeholníků 30, a r.

1785 jich tu žilo 29. Klášter ten stal se mateřincem jiných řeholních domů Bosáků řádu sv. Augustina, zejména osazen odtud hned r. 1630 klášter u sv. Augustina ve Vídni.

Dne 12. března 1785 byl klášter u sv. Václava, trvav po 162 let, zrušen. Posléze žilo v něm 29 mnichů, totiž 23 kněží, 5 kleriků a jeden laik. Kostel byl odsvěcen a nářadí z něho rozprodáno. Některé listiny i knihy dány do universitní knihovny, některé obrazy Skrétovy dostaly se odtud až do drážďanské obrazárny, o jiných pak není známo, kam prodány. Obraz sv. Václava z hlavního oltáře prodán do Staré Boleslavi, kde posud v chrámu sv. Václava na hlavním oltáři se nalézá. Rovněž dostaly se do tohoto chrámu ze zrušeného kostela Augustiánů sochy svatých patronů českých Norberta, Zikmunda, Jana Nep., Ivana, Víta a Vojtěcha.

Zrušený chrám i klášter sv. Václava byl za 700 zl. ročního nájmu postoupen vojenskému eráru, jenž do chrámu dal sklad vojenských postelí a do kláštera prádelnu. Roku 1809 zřízena v bývalém klášteře trestnice, a v letech 1822—26 vystavěna nová veliká křídla pro ústav ten. Od r. 1809—1826 bývala pro vězně sloužena mše sv. od kněží Františkánů na chodbě bývalého kláštera, až r. 1826 nařídil císař František I., aby kostel sv. Václava opět k službám Božím se upravil, i aby duchovní správu v trestnici pro vězně i všechny jiné osoby tu bydlící konali farář a

kooperátor. Potom byl kostel dne 11. února 1827 od biskupa Frant. Paul. Pištěka znova posvěcen.

R. 1856 převzali duchovní správu v trestnici Redemptoristé, a tím zanikla svatováclavská fara. Redemptoristé roku 1869 duchovní správy se vzdali.

Kostel sv. Václava jest pěkná gotická, dosti prostranná budova (stačila pro 1500 vězňů, kteří tu o slavnostech všichni bývali). Skládá se z vysoké lodi a z užšího i nižšího kůru, jenž jest zakončen pěti stranami osmihranu. Klenbové pásy v lodi protínají se, tvoříce ve třech oddílech hvězdy a spočívají na nosičích ve zdi. Kůr má 2 čtverce klenby křížové. Pěkné jsou tu hlavice nosičů, majíce ozdůbky lupenaté. Okna jsou vesměs lomená, avšak v lodi zkrácená, a pouze jediné z nich za hlavním oltářem zachovalo skruží. Klenba lodi má z doby Augustiánů malby ze života sv. Václava. Nyní stojí tu tři prosté oltáře: Hlavní oltář sv. Kříže dřevěný, se soškou Bolestné Panny Marie; oltář sv. Jana Nepom. i oltář sv. Václava, kteréž mají obrazy olejové. Po stěnách visí nové obrazy křížové cesty a pod kazatelnou stojí ještě křtitejnice. Sakristie má pěkné štukatérské ozdoby na klenbě s freskovými obrazy korunování Panny Marie a dvou výjevů ze života sv. Václava. Veliká dřevěná kruchta spočívá na sloupech a má z dob Augustiánů malby na dřevě, kteréž znázorňují rozličné skutky milosrdenství. Pod

kruchtou jsou v západní zdi čtyři latinské nápisy v ozdobných rámcích.

Kostel s bývalým klášterem koupil roku 1876 od náboženské matice erár, pak koupila jej se všemi budovami trestnice obec pražská, která stavení ta dala zbořiti a celé to místo upravila v novou čtvrt s novými ulicemi. Jest však naděje, že starožitný a pěkný kostel sv. Václava při tom zachován bude.

A nyní dovolte ještě, přečísti Vám, co o kostele tomto na místě úvodním napsal náš katolický denník „Čech“ dne 30. září.

Veřejná ostuda matičky Prahy.

Na den sv. Václava, předního patrona země české, brali se tisícové Pražanů dvojím směrem: k severu, k velechrámu sv. Víta a k jihu, na Vyšehrad. Oba proudy valily se vzhůru po schodech k zasvěceným místům, ke kapli a k soše sv. Václava. Bylo jich zajisté do mnoha tisíců, jež ani dostihy v Chuchli od pouti odlákati nemohly. Oba předměty úcty Pražanů jsou co do ceny umělecké velmi rozdílné. Kdežto kaple sv. Václava u sv. Víta chová v sobě památky největší ceny jak umělecké, tak i historické, má socha sv. Václava na Vyšehradě co do umění cenu velice skrovnou, a přece ani okolnost tato neodrážela nikoho od návštěvy, důkaz to nejlepší, že Pražan především si váží památky světce, bez ohledu na kámen, jenž mu jej předsta-

vuje. Pražan chová ve vděčné paměti i sochu, jež druhdy stála na náměstí, nesoucí jméno světce, a k níž jej poutá mnoho historických upomínek.

Byť i socha sv. Václava neměla do sebe značné umělecké ceny, tož zase pohled na ty tisíce pražského obyvatelstva, rozloženého po hradbách vyšehradských, poskytoval pohled úchvatný, jež vrcholil ve starodávném zpěvu : „Svatý Václave, vévodo země české, kníže náš — —“

Naproti tomu pohled na zástupy Pražanů, hrnoucích se do velechrámu k památné kapli nebyl sice tak imposantní, protože tísnil se v uzounké prostoře Svatováclavské kaple, ale i toto tísnění se Pražanů mile dojímalo každého.

A byl-li tentokráte některý cizinec pouti Pražanů na obou stranách přítomen, odnesl si zajisté dojem, že národ český doposud si váží svého nejpřednějšího světce.

Podotknouti musíme, že i basilika sv. Václava na Smíchově po celý den a nejvíce odpoledne těšila se přčetné návštěvě.

Za to právě téhož posvátného dne poskytoval pohled svrchovaně žalostný sv. Václav na Zderaze. Kráčeli jsme pod večer z pouti hradčanské vedle něho a oči se nám bezděčně zalily nad tou — spouští. Kdyby kostel ten ležel již v ssutinách, nebyl by tak žalostný. Pomyšlení, že zbořením památka po něm by se z paměti poznenáhla vzdalovala,

nebylo by tak truchlivé, jako že doposud stojí v celé své postavě, avšak naprosto obnažené, a ke všemu jako Lazar poseté hlubokými ranami a jízvami. Žalostný pohled zvyšovalo několik uličníků, kteří si na opuštěném kamení hráli na uschovávanou. Přes tu chvíli sedalo na střechu chrámu hejno holubů, vydrobujících z ní vápno.

Večer na to ve společnosti kterýsi mladý lékař, jenž svým náboženským smýšlením nenáleží k naší straně, avšak unesen citem vlasteneckým, zvolal: „Tohle je veliká ostuda matičky Prahy, je to skandál, že tento jediný kostel sv. Václava v Praze je takhle opuštěn“. A všichni přítomni vedle k tomu přisvědčovali. —

Ostří slov těchto neobracíme proti pražské obci, kteráž tento žalostný stav kostela sv. Václava na Zderaze nezavinila a též v užším právnickém smyslu, nemá povinnosti jej restaurovati. Hlavní vinu nese tu — fiskus josefinský, jenž kostel ten jeho původnímu účelu odcizil a jej ožebračil, nese též fiskus nynější, jenž kostel ten jako ubohého Joba, jako mrzutou přítěž, obci pražské na krk hodil.

Dovedeme uvážiti, že obec pražská činí mnoho k zachování kostelních i historických památek a že nedávno značným nakladem zrestaurovala kostelík sv. Martina ve zdi. Ostuda, že kostel na Zderaze je v stavu tak zbědovaném, netýká se Prahy co do městské

správy, nýbrž všeobecně jakožto města tak velikého a tak památného.

Kdyby aspoň kostel ten stál někde v zákoutí, ku př. kde je Daliborka, řeklo by se: zde se to ztratí, avšak křičí to na místě tak významném, kde soustřeďují se tisícové studující mládeže obojího pohlaví: z české techniky, z kolleje Hlávkovy, Obchodní akademie a Ženského výrobního spolku, a kde ta mládež má denně před sebou obraz tak odstrašující, kterak se může zacházeti s historickou památkou, věnovanou přednímu světci a dobrodinci českého národa. Pravíme, jediný to kostel v Praze, věnovaný sv. Václavu.

V Praze je tolik krásných kostelů, zasvěcených světcům, milým Bohu i lidem, ale žádný z těchto není srdci českému tolik blízký a něžně milý, jako sv. Václav, a právě kostel jemu zasvěcený je na rozpadnutí. Architekt na slovo vzatý se o něm vyjádřil: Nestane-li se brzy něco pro něj, rozpadne se, je zasvěcen záhubě! Nechť jen každý se podívá na trhlinu na straně severní, sahající od samé vížky přes polovinu chrámové zdi.

Pohled stává se tím žalostnější, že kostel ten stojí uprostřed nádherných činžáků, mezi nimiž doslovně vyjímá se jako otrhaný, nikoliv jen polonahý, nýbrž veskrze nahý žebrák. Dovedeme se ještě stydět? Či jsou Pražané již tolik otrlí, že při pohledu tom již ani stydět se nedovedou? Odstup to od nás!

Zde platí: buď a nebo. Buď tento chrám

bude důstojně zrestaurován, nebo necháme si tuto ostudu, tento skandál před celým světem líbiti, že nechali jsme svatyni předního světce království českého, nositele svatováclavské koruny, se rozpadnouti.

Komu přísluší povinnost, kostel ten zrestaurovati? Odpověď: Nám všem! V první řadě státní správě, jež kostel ten o všecko připravila a jej jako chudáka na ulici vyhodila.

Nepochybujeme ani dost málo, že vznešený panovník, předloží-li se mu věc ta, též značným darem přispěje k restauraci kostela, zasvěceného sv. Václavu, jehož koruna jest prvním klenotem v koruně rodu Habsburského.

Přísluší dále povinnost české šlechtě, oplývající hojně statky pozemskými. Přísluší též Praze, v jejíž obvodu svatyně ta se nalézá a jejíž má se státi okrasou, ale nikoliv hanbou.

Přísluší všem peněžním ústavům pražským, přísluší konečně všem ostatním stavům českého národa. A kdybychom měli na obnovu kostela sv. Václava po krejčárkách sbírat, my tuto ostudu matičky Prahy dále trpěti nebudeme. Blíží se 60leté jubileum císaře a též krále českého! O tom si ještě promluvíme.